

MARIK SÁNDOR

A bábművészet új térhódítása

Két premier között: beszélgetés Pallai Mara bábszínésszel

Pallai Mara színész, dramaturg, író a Budapest Bábszínház társulatának művésze. Nyíregyházáról Debrecenen, Győrön át vezetett szakmai útja a fővárosi játszóhelyig. Eredményesen, hiszen a közönség kedveli, s 2015-ben társulati, 2017-ben pedig állami elismerésben részesült. Nemzeti ünnepünkön a Magyar Ezüst Érdemkereszt kitüntetését vehette át, a hivatalos indokolás szerint „magas színvonalú szakmai munkájáért”. Kitüntetése alkalmából két premier között beszélgettünk.

– *A szakmai adattárban neve mellett három mesterség szerepel. Mit gondolsz, az Érdemkeresztet melyik területen elért teljesítményéért adományozták?*

– A kitüntetés okiratában „bábszínész” szerepel, és ez jól is van így. Egyébként a három, jobban mondva inkább kettő „mesterséget” az én esetemben nem is lehet külön-külön értékelni, az egyik következett a másikból, írónak pedig semmiképpen sem tartom magam.

– *A Bábszínház mottója, amit a szakmai beszélgetésekben szinte mindig megemlítenek: „A báb nem korosztály, hanem műfaj”. Mit kell értenünk ezen?*

– Azt, hogy a bábművészet bármelyik korosztály számára képes maradandó élményt nyújtani. Azért kell ezt hangsúlyozni, mert sokak gondolatában az a régi kép él, hogy „a bábosok” kifeszítik paravánjaikat, és óvodái, iskolai termekben, netán vásárokon kesztyűs bábokkal szórakoztatják a gyerekeket, esetleg az unatkozó felnőtteket. Nos, egyáltalán nem erről van szó. A bábművészet több ezer éves, és hamarabb volt a felnőttek kedvelt szórakozása, mint a gyermekeké, szerencsés esetben igen magas művészi színvonalon.

– *A bábszínháznak azonban van egy óriási előnye a való élettel szemben...*

– ... igen, itt megvalósulhat az ember régi vágya: az élettelen életre keltése, ami maga a csoda. Ugyanakkor a fantáziaképekből valóság lehet, továbbá játékká vará-

Pallai Mara

Fotó: Falus Kriszta

zsolhatja a hétköznapi eseményeit – és nem csak a gyerekek kedvére! Persze korok és irányzatok változnak – mint ahogy történelemnek is vannak mérföldkövei –, a bábművészetnek is vannak felívelő évtizedei és lejtmenetei. Divatok jönnek-mennek, hagyományok születnek és merülnek feledésbe, a bábművészet azonban mindig képes volt a megújulásra. Érdekes, hogy a hagyományos kesztyűs bábozást éppen mostanában hozza vissza a színpadra a szakma, mert más – állítólag modernebb – műfajok egy ideig háttérbe szorították.

– *A Budapest Bábszínház hogyan viszonyul ehhez?*

– Főként a legfiatalabb korosztály igényeit szolgáljuk ki – mondhatnám, ez a mi piacunk... –, de elég erőteljes törekvés van arra, hogy visszatérjünk a gyökerekhez is. A gyermekeknek ajánlott előadások mellett erősödik az ifjúsági vonal, és vannak felnőtteknek szóló produkcióink. A 2017/18-as évad első bemutatója, a Befalazva című, 16 éven felülieknek ajánlott előadás – az Ország Lili emlékelőadás –, vagy a korábbi *Kabaré* 18 éven felülieknek szóló műsor. Előbbi a múlttal való szembesítés katarziszát boncolgatja, utóbbi pedig arra példa, hogy az egyik legismertebb Broadway-show is sikeres bábszínházi előadássá rendezhető – ha történetesen Alföldi Róbert kreativitásával párosul. *Az ember tragédiája* is műsoron van, az sem kimondottan gyerekelőadás. Mint ahogy *Az időnk rövid története* sem, amely egyfajta lírai szembenézés jövőbeli, időskori önmagunkkal, és a kapcsolódás révén a jelenlegi életünkkel. Tény azért, hogy nagyon nehéz áttörni azt, ami egy időben beivódott a köztudatba, hogy a bábozás csak gyerekeknek szól. Amikor azonban sikerül jól megtalálni az arányt és a prózával összhangban jelenik meg a báb, felerősíti a színpadi hatásokat. Ez a *Kabaré*-ban nagyon jól működött, ugyanis néha egy bábbal többet lehetett elmondani, vagy megtenni, mint az embernek a saját testével. Sokkal inkább tud sűríteni egy jelentést a báb, mint a színész a maga valójában.

Az időnk rövid története című előadásban

– *Említette a kesztyűs bábozat. Milyen más lehetőségek vannak még, amelyek háttérbe szoríthatják?*

– Rengeteg. Mozgathatunk például pálcás bábozat alulról, marionettet felülről, árnyfigurát hátulról, bunrakut változó helyen (ez sajátos, japán bábofigura, manapság nagyon kedvelt), és belebújhatunk olyan nagy óriásbábokba, amilyeneket többen mozgatnak. Képzeli csak el, milyen összhang és koncentráció kell ahhoz, hogy élethű legyen a báb, miközben az egyik színész mozgatja a fejét és a jobb kezét, a másik a bal kezét, a harmadik pedig a lábát... Nagyon látványos – és egyik személyes kedvencem – a feketeszínház is, amikor a színész szó szerint tetőtől tal-

pig fekete bársonyba öltözik és fekete háttér előtt játszik, a fénybe tartott figurák pedig tökéletes illúziót teremtenek.

– *Ezt mind tudnia kell egy bábszínésznek?*

– Legalábbis tudnia kell róla, és ha a színháza ilyet vesz műsorra, bizony, a gyakorlatban is meg kell valósítania.

– *Hol lehet ezt megtanulni?*

– Bő húsz éve volt a fordulópont, akkor kezdődött a hivatalos főiskolai bábos képzés, az első osztály 1999-ben végzett, diplomájukban az állt: végzett „a Színház- és Filmművészeti Főiskola színész szakán, bábszínész tagozaton”. Ők, és a később már Meczner János által indított, 2004-ben végzett osztály képezi ma a szakma derékhadát. Az időközben egyetemi rangra emelt intézményben bővült, specializálódott a képzés, ma már nemcsak bábszínész, hanem bábrendező-képzés is választható. Ezek a környező országok hasonló képzését tekintve is minőséginek számítanak, holott a cseh és a lengyel bábművészet és -képzés is első rangú. Ez tehát a „zászlóshajó”. Természetesen vannak más lehetőségek is. Magyarországon tíznél több bábszínház működik, köztük több igen jó színvonalon. Mindegyik körül csoportosulnak érdeklődő fiatalok, akik a társulatok keretében a gyakorlatban tanulják a bábszínészi mesterséget. Több vidéki egyetemen is van valamilyen bábos képzés, főképp ott, ahol erősebb báb-társulatok működnek, hiszen kell az utánpótlás. Akkreditált bábos tanfolyamok is elérhetőek, továbbá vannak kisebb képző műhelyek vezető bábszínészek vagy rendezők szervezésében. Sajátos továbbképzési lehetőséget kínál a Magyar Bábjátékos Egyesület – tehát aki vonzódik a báb-játékhoz, a legkülönbözőbb szinteken sajátíthat el speciális ismereteket. Külön szakma a báb-, a díszlet- és jelmeztervezés, illetve készítés.

A *Hoppá-boppá!* című mesedarabban

– *Egy csokor kérdést foglalnék egybe a kezdetekről. Mikor látott, vett kezébe először bábót, mikor gondolt először arra, hogy összeköti életét a bábozással?*

– Nyilván arra gondol, hogy már kislánykoromban próbálgattam a bábozást. Nem így történt. Már tíz éve játszottam különböző debreceni egyetemi színpadokon, amikor 2004 végén néhány társammal meghívtak a Vojtina Bábszínházba egy tréningre, ami tulajdonképpen színészválogatás volt. Számomra vonzónak, érdekesnek bizonyult az egész, és szerencsére bekerültem a következő produkcióba, ami a *Sellőének* című Andersen-adaptáció felújítása volt 2005-ben. Egy évvel később a társulat főállású színésze lettem. A korábbi munkáim és az új feladat között nem volt akkora

az eltérés, mint esetleg gondolni lehetne, hiszen ma sok bábszínházi produkcióban elmosódnak a határok. Tartalmas és kihívásokkal teli három esztendő következett, mígnem adódott egy új lehetőség a másik nagy vidéki bábszínházban, a győri Vaskakasban. Ott akkoriban komoly kísérletezés és műhelymunka folyt, csakúgy, mint most is. Nagyon sok új tapasztalattal gazdagodtam, sőt ott szereztem színészi képezést is – bizonyos feladatokhoz kellett „a papír”. De ezt nem bántam, tanultam, vizsgáztam, itt merészkedtem először a dramaturgia területére is. Azóta többször dolgoztam a Vaskakasban dramaturgként, amit aztán „hivatalosan” is elkezdtem tanulni a Színház- és Filmművészeti Egyetemen. 2012-ben átszerződtem a Budapest Bábszínház társulatához. Azóta itt vagyok, és jól érzem magam, igyekszem megfelelni a szakmai kihívásoknak.

– *Mi a szép a bábszínész munkájában, miért szereti?*

– Azért, mert nagyon különleges. Például a színházban is lehetnek bábok, de egy bábszínházi egészen más, mint egy színházi. Az utóbbi esetben csak egy tárgy, az előbbiben viszont mindegyiknek van külön élete, különleges jellemzője. Ha sokat dolgozom velük, egyfajta érzelmi kapcsolat is kialakulhat. Tudom, hogyan fog megmozdulni, ha így nyúlok hozzá, hogyan, ha másként. Van abban valami élvezet, hogy tudok bánni vele, szinte összenövünk, összehangolódunk, átélem az ő életét. Szeretem ezt az érzést – nem is tudom ezt tovább részletezni. Egyszerűen jó.

– *A bábszínész esetenként báb nélkül is szerepel a színpadon, mintha prózai színész lenne. Könnyű vagy nehéz az átjárás a kétféle lehetőség között?*

– A különböző műfajok között vannak lényeges különbségek. Azon lehetne gondolkodni, hogy kisebb vagy nagyobb, mint például az opera- és az operettszínpadon történő fellépés között. Mindenesetre ott látványosabb a különbség. A mi esetünkben talán érdekesebb a színész–bábszínész viszony, illetve a kétféle színpadon történő gondolkodás különbsége az alapvető. A bábszínpadon sokszor van élő játék, tehát színészként ugyancsak helyt kell állni, nem is ritkán. Mégsem mondanám, hogy ez megegyezik a prózai színész munkájával. Ha báb nélkül kell megalkotni egy figurát, egy szerepet, másképpen gondolkodom. Ugyanis bábszínészként legtöbbször van egy plusz eszközöm, a báb. Ez játék közben mindenképpen befolyásol. Van különbség a tárgyakkal alakított viszonyban is. Prózai színészként a színpadon egy tárgy csupán egy tárgy, bábszínészként viszont a báb az én részem. Tehát a tárgyak különböző használata mindenképpen utal a bábos gondolkodásra.

– *Bábszínészként melyik figuráját kedveli legjobban?*

– Nem is azt mondanám, hogy melyik figurát, hanem azt, hogy van kedvenc bábtechnikám, mégpedig a bunraku. Azért, mert ebben van a báb legközelebb az ember testéhez, így lehet a legjobban azonosulni vele. Ha mégis a szerepek közül kellene választani, akkor a *Kabaré* Schneider kisasszonyát említeném, amely olyan szerep volt, amibe nagyon sok érzelmi energiát kellett befektetni, hogy azonosulni tudjak a bábbal, annak szerepével. Az sem volna könnyű, ha a színpadon lennék Schneider

kisasszony, így viszont a bábbal együtt kellett azzá válnom. A figurának kifejezőnek kell lennie, el kell érnem, hogy a nézők is a kívánt érzelmeket táplálják iránta. Ez nagyon összetett feladat.

– *Van abba beleszólása, hogy milyen szerepet formál meg?*

– Nincs. A szereposztás a rendező kiváltsága. Sőt azt sem én választom meg, hogy milyen bábtechnikával formálom meg a kiosztott szerepet. A báb végső formáját azonban már befolyásolhatom. Szerencsére meg lehet beszélni a műhelyben dolgozókkal, hogy mit szeretnék, ez fontos közös munka. Nem közömbös ugyanis, hogy például milyen fogóval tudok legjobban játszani, miként esik kézre, nekem hogyan kényelmesebb tartani, mozgatni a bábót. Érdekes, ha kettős, vagy többes szereposztás van, a mások által is használt bábbal nem alakul ki olyan érzelmi kapcsolat, mintha csak az enyém lenne. Ha nekem készül, már menetközben formálódik a kötődés, ami a munka során egyre erősödik. Úgy vélem, ez nem csak velem esik meg, hanem sok, más területen alkotó művésszel is. Például hallottam már olyan hegedűművésztől, aki egy percre sem válik meg hangszerétől, a hosszú repülőutakon külön ülést vesz számára maga mellett.

– *Hány előadás kell ahhoz, hogy érzelmileg is magáénak érezze a szerepet, illetve a bábpartnerét?*

– Körülbelül tíz. Akkor lehet azt mondani, hogy abszolút kész az előadás. Annak megítélése, hogy ez sok vagy kevés, nagyon szubjektív. Most például a *Semmi* című előadásban a 2013. január 8-i premiertől 2017 végéig már több mint százszor léptem színpadra Elise Jensenként. Persze, hogy átélem a bábom szerepét, és kötődöm is hozzá. Itt a tíz nem sok. Ha, mondjuk, csak hússzor játszanánk egy darabot, sok lenne.

Semmi – Elise Jensen szerepében

– *Miről szól ez az előadás? Hiszen a címből, Semmi, valójában semmire sem lehet következtetni...*

– Egy sikeres, többszörös díjnyertes előadásról van szó, amelyet tizennégy éven felüli nézőinknek ajánlunk. Jeanne Teller dán író nő sikerregényét a világon mi mutattak be először bábszínpadi adaptációban, Hoffer Károly rendezésében. A darab azzal kezdődik, hogy egy nyolcadikos fiú azt mondja osztálytársainak, hogy „Semminek sincs értelme, ezt régóta tudom. Ezért semmit sem érdemes csinálni. Erre most jöttem rá” –, majd kísétál az osztályteremből, felül egy szilvafára, hogy onnan kiáltsa világgá az élet hiábavalóságát. Osztálytársai elhatározzák, hogy bebizonyítják neki az ellenkezőjét. A rendező szerint a „Semmi” útkeresés, kétségbeesés, próbálkozás, félsiker. Amelyben mindenki elveszít valamit, valamit meg talán nyer. Kimondottan érdekes darab.

– *Ismét egy kérdéscsoport. Hogyan jön létre egy bábfigura? Kinek az agyából pattan ki? Ki formázza meg? Ki készíti el? Milyen szakmák művelői vesznek részt ebben a munkában?*

– A színházakban mindenütt speciális csapatok segítenek a háttérben, hogy a színpadon tökéletes formát ölthessen az előadás: díszlet- és jelmeztervezők, öltöztetők, ügyelők, sűgők, hangszerek és mások. Ezek többsége a bábszínházban is megvan, de profi bábkészítők csak itt vannak. A bábót legtöbbször (különösen, ha új figuráról van szó), a tervező álmodja meg, egyeztetve a dramaturg, a rendező elképzeléseivel. Először rajzokon, modelleken alakítják, csiszolják, hogy kifejező legyen. Amikor a bábkészítő kapja meg, már a színész is kérhet, javasolhat, hiszen közben megtörténik a szereposztás, elkezdődnek az olvasópróbák. Ki kell derülnie, hogy működőképes-e minden. Később már „felöltöztetik”, festik a bábót. Tehát rajzoló, varrónő, asztalos, festő közreműködése elengedhetetlen. Fontos is ez, mert egy-egy jól sikerült bábfigura évtizedeken át „él”, beivódik az emlékezetbe.

– *Mi lesz a műsorról lekerült darabok bábfiguráival? Megőrzik? Kiállítják?*

– Természetesen nem dobják ki, raktárba kerülnek az éppen nem használt, de jó állapotban lévő bábok. Annál is inkább, mert időről-időre felújítanak előadásokat. A színházi előtérben, vitrinekben is mindig láthatók bábok, főleg a már „befutottak”, de, természetesen a még csupán karrier előtt lévők is. Arra is volt már példa, hogy a színház külső helyszínre vitt bábkiállítást.

– *Hordoznak a bábok kereskedelmi értéket? Például kicsinyített másolatokat lehet venni emlékeknek a színházban?*

– A bábok eszmei értéket mindenképpen képviselnek, éppen úgy, mint pénzben kifejezhető is. A mi színházunk azonban nem foglalkozik ezek kereskedelmével.

– *A bábjátás köztudottan nagyon régi művészet, kedvtelés. Valójában honnan, mikortól eredeztethetjük?*

– Ez a színháztörténések terepe, ilyen régi időkre nem szeretnék visszatekinteni, hiszen Kínában, Japánban, Indonéziában több ezer évvel ezelőtti bábjátékokról is tudunk. Azt viszont érdemes megemlíteni, hogy ezek hatása ma is érződik, a japán bunraku, a jávai wayangot a mai korhoz igazítva most is alkalmazzuk.

– *Akkor úgy kérdezem, kik voltak a bábjáték nemzetközi nagymesterei, mondjuk, az utóbbi száz évben?*

– Ez is túlságosan szerteágazó, ezért a gazdag hagyományokkal rendelkező francia bábjátásra szűkíteném a témát. A népi bábhős Pulcinella (vagy Polichinelle), a „kiskakas”, vagy „csibe”, az olasz vásári komikum megtestesítője. Ezt vitték tovább többek között Franciaországba. A francia forradalom után a selyemiparból jövő Laurent Mourguet hozott fordulatot. Üzletének reklámozására készített kesztyűsbábót, megalkotta a rokonszenves, mosolygós, kaján tekintetű Guignolt. Az új bábfigura azonban önálló életre kelt, meghódította egész Franciaországot. A forradalom születteként állandó harcban állt uzsorás háziurával, a tőkésulajdonossal, hosszú távú

sikere lett. A XVIII. század második felében jött létre a szalon-bábjátzás, ami a francia romantikus regény nagy írónjéhez köthető. George Sand fiával, önmaguk szórakoztatására létesített bábszínpadot vidéki házában. Csakhamar meglátta benne a lehetőséget, színpadát Párizsba költöztette, ahol már irodalmi és zenei művekkel marionett- és árnyjáték-előadásban szórakoztatták a közönséget. 1888-ban történt újabb emlékezetes esemény: Alfred Jarry – aki akkor még diák volt – bemutatta első színdarabját, az *Übű királyt*. Az eredetileg marionett bábukra írott mű lett a XX. századi francia szürrealista művészet és a modern drámaírás egyik kiemelkedő műve.

– Érdemes lenne az orosz bábjátzásról is beszélni, mégpedig két szempontból. Egyrészt a francia hatás a cári Oroszországban a művészetek számos ágában mindig erős volt, másrészt a második világháború után éppen az orosz bábjátzás gyakorolt nagy hatást a magyar bábművészetre Obrazcov révén. Megállja helyét ez az összevetés?

– Az orosz bábjátzásra a keleti, főként kínai, és a nyugat-európai, tehát történetesen francia bábozás egyaránt hatással lehetett. Az ujjas-, később a kesztyűs báb volt a népszerű, a marionett például nemigen terjedt el. Itt is megvolt a vásári hős, Petruska, aki a nép igazságaért harcol. Az orosz vándorló bábszínházak versenytársai külföldről érkeztek. Nekik köszönhető például, hogy Nagy Katalin udvarában, francia hatásra, szintén meghonosodott a bábozás. A forradalom után – a Petruska-hagyományokra építve – új lehetőségek nyíltak, országszerte fellendült a művészeti ág. Ez főleg annak köszönhető, hogy híres művészek, szobrászok, festők foglalkoztak a bábművészetel, folytattak kísérleteket a bábjáték lehetőségeinek bővítésére. A XX. századi orosz bábművészetben olyan kiemelkedő művészek dolgoztak, mint például a már említett Szergej Obrazcov, aki elméleti munkáival is erősítette a műfajt. Nevéhez olyan rendszerező munka fűződik, amely más országok, így hazánk bábművészetének is tudományos alapját képezi.

– Eközben mi történt Magyarországon?

– A magyar bábjátéknak is vannak nemzetközi szintű csillagai. Csak néhányat említenék. Többen Blattner Gézát tartják a modern bábművészet megteremtőjének. Társulatával a múlt század harmincas éveiben Párizsban vendégszerepelt, kirobbanó sikerrel, merthogy újdonságokat vitt a bábjátzásba. Talán éppen ezért nyert aranyérmet a társulat az 1937. évi Párizsi Világkiállításon. Madách Imre *Az ember tragédiája* bábos feldolgozásával szerepeltek, amire illik kellő tisztelettel emlékezni. Figyelemre méltó, hogy az alapító milyen nagy gondot fordított a bemutatók, a társulati élet dokumentálására. Egy időben társulatának tagja volt André Kertész későbbi világhírű fotóművész, aki rengeteg képet készített Blattnerék életéről. Nálunk, a Budapest Bábszínházban elég körbenézni az épületben, hogy a hajdani nagyokról fogalmat alkot-hassunk. Ha a bábjáték szóba kerül, akkor Kemény Henriket nem lehet megkerülni. Van, aki egyenesen a bábos műfaj magyar királyaként említi. Nevét viseli színházunkban az új játszóhely, a Kemény Henrik Terem. Hozzá kötődik a népi hős, Vitéz László figurája, aki bunkósbotjával vagy palacsintasütőjével mindig elpáholja az ördögöt. Ő volt az életre keltője olyan emblemikus figuráknak, mint Hakapeszi Maki,

Furfangos Frigyes Mester, vagy Süsü, az egyfejű sárkány. Nem feledkezhetünk meg a szakma más kiválóságairól sem: Ország Lili festőművész a Bábszínház bábtervezője volt, a róla elnevezett Ország Lili Stúdió, egykori műterme a Bábszínház negyedik emeletén ma előadásoknak ad otthont. Az egyik legjelentősebb magyar bábtervező nevét viseli a Koós Iván Galéria, amelyben időszakos tematikus kiállításokon lehet ismerkedni a bábművészet múltjával és jelenével. És akkor még csak a legnagyobbakat említettem.

– *A számítógépek, okostelefonok korszakában lehet olyan fényes jövője a bábművészetnek, mint amilyen az elektronizált kor előtt volt?*

– Feltétlenül. Úgy vélem, a bábszínház éppenhogy a reneszánszát éli. Sok az újítás, a modern darab, amelyek alkalmazkodnak a felgyorsult életünkhöz, más ritmus, több inger kell. Érdekes, hogy a gyerekek ma jobban tudják követni az előadást, mint régen, ha több dolog történik egyszerre a színpadon. Ugyanakkor hamarabb megunták, ha lassan csordogálnak az események... De a jól ismert, mondhatjuk, klasszikus darabok ma is kedveltek, a karácsonyi időszak el sem képzelhető a *Diótörő* nélkül. A színháznak – így a bábszínháznak is – mindig van varázsa. Elbűvölő, amikor szülők, nagyszülők hozzák gyermekeiket, unokáikat, és nosztalgiáznak arról mesélve, hogy évtizedekkel korábban ők is látták az illető darabokat. Az okostelefon más szempontból vetélytárs. Nemcsak zavaró, illúzióromboló, amikor hangosan csöng egy-egy betévedt hívás, de elgondolkodtató és megdöbbenítő, hogy a színpadról a padsorok között sok-sok világító képernyő látszik: a gyerekeket kísérők jó néhányan a telefonjukat babrálják, leveleznek, híreket néznek. Ez nemcsak udvariatlanság, hanem sajnálatos is, mert megfosztják önmagukat a gyermekekkel közösen átélt érzelmektől, élményektől.

– *A Budapest Bábszínház előadásait egy évadban hány néző látja?*

– Jelenleg három játszóhely van a színházban, a négyszáz személyes színházterem, a száz fő befogadására alkalmas Ország Lili Stúdió és a tavaly szeptemberben átadott negyven fős Kemény Henrik Terem. A társulat évadonként 360–380 előadást tart, a nézőszám meghaladja a százezer főt. Az előadásoknál a színház megjelöli az ajánlott korhatárt, amely három, hat, tizenégy, tizenhat vagy tizennyolc év lehet, tehát óvodásoktól, kisiskolásoktól a már majdnem felnőtt fiatalokig. De, mint már említettem, vannak kimondottan felnőttek számára készült előadások is.

– *Úgy tudom, a Bábszínházi Világnap kezdeményezése néhány éve Budapestről indult, a báb-játászás minél szélesebb körű népszerűsítése érdekében. Látszik már valamilyen eredmény?*

– Egészen pontosan a Budapest Bábszínház kezdeményezésére ünneplik közösen a magyar nyelvű bábosok határon innen és túl a Bábszínházi Világnapot március 21-én, immár 2014 óta. Tehát már kezd hagyománnyá válni. Kellenek az ilyen szakmai találkozók és fontos a bábjátászás népszerűsítése. Ezen a napon a bábszínházak falain kívül is megmutatják magukat a hivatásos és független társulatok, nagy hagyományú amatőr csoportok, oktatási intézmények, szakmai szervezetek.

– *Térjünk át most egy kicsit személyesebb témákra! A kulturális média, így a színházi szakportál sorozatban nagyon jó méltatásokat ír önről. Például ilyeneket: „Sokoldalú színészként változatos feladatok találják meg... Mindig az adott előadás egyik legjobb teljesítményét nyújtja... Színházi alázattal, nagyon pontosan, empátiával éli karakterei minden hangsúlyát és mozdulatát... Báb és színhész tökéletes összhangja mutatkozik meg minden kézrebbelésében.” Mit gondolt erről? Örült? Ösztönözi?*

– Természetesen jóleső érzés, ha a közönségnek – és a kritikusoknak – tetszik a játékom. A lapokban megjelenő méltatásokat általában elolvasom, mindig van, aki felhívja rá a figyelmem. Én különösebben nem keresem ezeket, mindennél többet jelentenek a nézők reakciói, netán a síri csend egy lélektani pillanatban, vagy az önfeledt nevetés, hiszen ezekből is építkezik a játék. Egyébként lényeges lenne a nyilvános kritika, de ma a valóságban a bábszínházzal a lehetségesnél és talán az indokoltnál kevesebbet foglalkozik a média, hozzáértő kritikus pedig még kevesebb van. Szerencsére a belső, színházi kritika, a műhelyvita pótolja ezt, általuk csiszolódnak a produkciók.

– *A média jó véleménye megjelenik a hivatalos elismerésekben is. A magas állami kitüntetésről már szó volt, de a szűkebb alkotóhelyéről még nem: a Budapest Bábszínház Társulata 2015-ben titkos szavazással – ami külön nagy szó! – önnek ítélte a Havas–B. Kiss-díjat. Kérem, beszéljen erről! Kik a társulati elismerés névadói?*

– Valóban szívmenelgető érzés, ha az ember munkáját a kollégái ismerik el, mégpedig titkos szavazással, tehát érdek nélkül. Azért is örültem nagyon ennek, mert a harmadik évadom végén részesültem ebben az elismerésben. Igazán boldog vagyok! A hétköznapi a színházban általában nem bársonyosak, ha valaki nem teljesít elég jól, mások munkáját is hátráltatja, ezt mindenképpen igyekszünk elkerülni, de minden évadban vannak nehéz időszakok. Az évadzáró előtt aztán kisimulnak az apró gyűrődések, és ha az összkép jó, akár egyhangú is lehet a szavazás. Ami a társulati elismerés névadóit illeti: Havas Gertrúd 1947-ben alapító tagja volt az első állandó és hivatalos budapesti bábszínháznak, a Mesebarlangnak, neve összeforrt Mazsola alakjával. Férje, Bölöni-Kiss István, a pályatársa volt, Manócska megformálója. Mindketten a hatvanas-hetvenes évek kiemelkedő bábművészei.

Mazsola és Manócska sikeres figurái

– *A színházi portálon – port.hu – olvastam, hogy a nézők a legjobb musicalszínésznőnek jelölték, holott bábszínhész. Mi ennek a története?*

– A *Kabaré* évada volt, tehát 2015. Maga az előadás megkapta a Színkritikusok díját, az évad legjobb zenés/szórakoztató előadásaként. Én pedig egy másik értékelés keretében – *Viva la Musical* – jelölt lettem az Arany Kotta Díjra, a szakmai zsűri és a közönségsvavazatok alapján. Ezen én lepődtem meg a legjobban. A díjat ugyan nem

én kaptam, de a szakmai zsűri – amelynek tagja volt Kútvölgyi Erzsébet és Siménfalvy Ágota művésznő, valamint Galambos Attila író-műfordító – külön kiemelte az alakításomat. Az tény, hogy szeretek énekelni, énekeltem is sokat, főleg a ZIG Singers Kórusban, de mégiscsak bábszínész vagyok. Ehhez képest már az is nagy szó, hogy a musicalszínésznők között jelöltek. Megtisztelő.

– *Ugyancsak a színházi portál információja, hogy több budapesti színház is felfigyelt önre, amit igazol is, hogy most vendégként a Radnóti Miklós Színházban játszik A párnaember előadásában. Hogyan jött létre ez a frigy? Ami az egyetemi, diploma utáni évek alternatív színházi tapasztalatai után végül is nem meglepő...*

– Egyszerűbb ez, mint amilyenek kívülről látszik. A darabban bábok is szerepelnek, így célszerű volt bábtervezőt és bábszínészeket is meghívni az előadásba. Talán azért alakította ezt így Szikszai Rémusz rendező – akivel egyébként már dolgoztam együtt Győrben, igaz, akkor ő is színészként szerepelt –, mert *A párnaember* torokszorító dráma az emberi kegyetlenségről és a történetmesélés erejéről. És amit – mint arról már szó volt – bizonyos részletekben bábokkal jobban lehet érzékeltetni, sőt megtenni, mint hús-vér emberekkel. Ez az előadás is példa arra, hogy a színművészetben ma mennyire elmosódhatnak a műfaji határok.

– *Az ímént utaltunk az egyetemi éveken formálódott színészi indulására. Ne lépjünk túl ilyen könnyen ezen, és az alternatív színházi kezdeteken sem, mert ez az időszak majdnem tíz évig tartott... Milyen mértékben határozta meg ez az évtized a későbbi színészi pályáját?*

– Nyilván hatott rá. Jellemzően a nagyobb egyetemeken működnek diákszínpadok, főképpen a bölcsészkarokon, hiszen eleve sok fiatal hoz magával a középiskolából színjátszó tapasztalatokat. E körben sajátosak az idegennyelvi tanszékek, mert a színpadon sokkal jobban lehet gyakorolni a nyelvet – hiszen többet kell olvasni, beszélni –, mint az iskolapadban, miközben a tehetség is jobban kibontakoztatható. Tehát amikor debreceni diák voltam, a KLTE francia tanszékének hallgatóira alapozva működött az École des Bouffons nevű francia nyelvű egyetemi színpad. Kimondottan színvonalas alkotóműhely tagja lehettem mindjárt a tanulmányaim kezdetén. Lukovszki Judit vezetésével sok sikert értünk el itthon és külföldi fesztiválokon, vendégszerepléseken. Amit ott tanultam, annak ma is hasznát veszem számos területen. Megjegyzem, hasonló, angol nyelvű egyetemi társulat volt akkor az angol tanszéken. Ezekben az években a magyar nyelvű Kalipszis Egyetemi Színpadon is játszottam, majd a KonzervArtaudórium Színházi Műhelyben. Sok emlékezetes produkcióban vettem részt. Ezután következett a máig tartó bábos életem, amiről már volt szó.

– *Arról viszont nem beszéltünk még, hogyan kötött barátságot a francia nyelvvel...*

– Még a középiskolában, de hozzáteszem, nemcsak a franciával. Gyorsan tanultam, két év alatt tettem nyelvvizsgát. A franciát azért választottam, mert dallamos, szép nyelv, nagy hagyományai vannak. Ráadásul hazánkban sokkal ritkább is, mint az angol, amely már akkor kezdett eluralkodni, főképpen a számítógépek terjedése okán. A francia nyelvvizsga után azért én is tanulni kezdtem angolul, nyelvvizsgáztam is belőle. Később még belekóstoltam a spanyol nyelvbe, de aztán utóbbi háttérbe szo-

rult, mert az egyetemen nagyon lekötött a francia, amelyet hivatásul választottam. Az egyetemi évek, azt hiszem, minden fiatal számára emlékezetesek. Számomra is. Debrecenben erős francia tanszék működött, nagy tudású, tanárokkal. Egy szemesztert Erasmus-ösztöndíjjal Franciaországban is tanultam az Angers-i Egyetemen (Université d'Angers). Később dolgoztam tolmácsként, és tanítottam is a francia nyelvet.

– *Életrajzából az tűnik ki, hogy igencsak azonosult az élethosszig tartó tanulás eszméjével, hiszen éppen csak átvette okleveles francia nyelv és irodalom szakos tanári diplomáját, mindjárt beiratkozott az egyetem doktori iskolájába, ahol 2013-ban PhD fokozatot szerzett. Mi volt ezzel a célja?*

– Semmi különös, csak szerettem volna többet megtudni arról, amivel foglalkozom. Azt tapasztaltam, hogy ennek legalább két útja van. Megnézek, elolvasok mindent, amit a témával kapcsolatban érdekesnek tartok és hasznosítom, ha úgy adódik. A szervezett tanulás – ez esetben a doktori iskola – más. A személyes érdeklődés csak egy dolog, szervezett tematika szerint készülni, rendszeresen beszámolni, hozzáértő felkészítők kérdéseire válaszolni, disszertációt készíteni, megvédeni azonban lényegesen alaposabb tudást igényel. Sokat köszönhetek nagy tudású témavezetőmnek, Gorilovics Tivadar professzor úrnak, rengeteget tanultam tőle nemcsak a francia irodalomról. A tudományos munkáról is, ha fogyott a lelkesedés. Ugyanis az egyetem után lendületből kezdtem a doktori tanulmányokhoz, aztán kiderült: munka közben, különösen olyan rapszodikus elfoglaltság mellett, mint a színészet, nem is olyan egyszerű. De kellene az erőpróbák.

A *Befalazsa* című előadásban

– *Doktori (PhD) disszertációja „Drámai és színpadi tér a francia barokk-klasszikus hagyományban és az új színházban”. Milyen többletet adott ez a napi munkájához?*

– Ez bonyolult szakmai kérdés, nehéz röviden, nem szakmabeliek számára is érthetően válaszolni, de egy résztémával talán megvilágítható. Nagyon izgatott, hogy mitől „működik” egy szöveg. A francia szakon a drámára specializálódtam, tehát meglehetősen sok drámaszöveget olvastam. Az érdekelt, mitől lesz követhető a néző számára, mitől lesz jó, mitől marad fenn, hogyan, miért válik egy dráma klasszikussá, vagy miért nem. Amikor bábszínházban kezdtem dolgozni, azt tapasztaltam, hogy szinte minden darab ősbemutató, mert az adott előadásra eredeti szövegekönv készül. Tehát nincsenek mértékadó előzmények, friss szövegekkel dolgozunk. Egyáltalán: nem egyszerű színpadra vinni egy szöveget. Attól, hogy valami bő terjedelemben megírva, sőt elolvasva szintén jó, nem biztos, hogy színpadon is élvezhető. Az átalakításhoz kell a jó dramaturg. A disszertáció írása közben úgy éreztem, közelebb kerültem az alapokhoz, legalábbis ami az elméletet illeti. Amikor már színházban dolgoztam, kíváncsi voltam arra, hogy ha megpróbállok szöveget írni, meg tudok-e felelni annak, amit színészként gondolok. Ugyanis sokszor

az a probléma, hogy a szövegek nem rejtenek magukban szituációt, tehát nehéz kitalálni, hogy miként lehet felépíteni egy adott jelenetet. Ezért kezdtem ilyen, részben elméleti kérdésekkel foglalkozni. És szerencsém volt, mert mindez egy olyan közegben, a győri Vaskakas Bábszínházban történt, ahol fogékonyak voltak a kísérletezésre.

– *Most éppen mit tanul?*

– A Színház- és Filmművészeti Egyetemen van még egy kötelezettségem a hivatalos drámainstrukturor diplomáért: kész a szakdolgozatom, minden vizsgát letettem. A vizsgaelőadást kell még létrehozni, amit a következő évadra tervezek.

– *Nem valami bizalomgerjesztő a drámainstrukturor megnevezés. Mit takar valójában?*

– A megnevezésről legkevésbé a hallgatók tehetnek. A név valóban félrevezető lehet, mert nem dramaturgiai képzés, hanem valójában színészképzés már évek óta aktívan működő színészeknek. Számomra egyébként sem a jogi megfogalmazás a lényeg, hanem az, hogy a mögöttes tartalom segítse a munkámat.

– *Munka pedig bőven van minden napra. De, gondolom, azért vannak távolabbi tervei is. Mi foglalkoztatja?*

– Szervezett tanulás szintjén most éppen nincsenek konkrét terveim. A franciatudásomat igyekszem karbantartani, hasznosítani színházi területen, és „szemezgetek” a meseterápiával, de ez még nem érett meg.

– *Végül szülővárosáról kérdezem. Milyen gyakran jár Nyíregyházán, elmegy-e például az érettségi találkozókra, esetenként a Móricz Zsigmond Színházba?*

– Fájjalom, nagyon ritkán jutok haza. Debrecenből még megtehettem, de Győrből már alig, és ebből a szempontból Budapest sem hozott nagy változást. A Móricz Zsigmond Színházba biztosan elmennék, ha hosszabb időt töltenék otthon, hiszen ott szereztem első színházi élményeimet, de már nem is emlékszem, mikor jártam ott. Nagyon szép színház, van hangulata. Régi iskolámról kevés hírem van, de amikor hívnak, igyekszem elmenni. A Zrínyi Ilona Gimnázium ebben a tanévben 100 éves, programjai közül a decemberi ZIG Singers gálára el is mentem – óriási élmény volt újra találkozni a régi tagokkal, és persze Bánhidiné Maróthy Magdolnával, a kórus vezetőjével. Fél évvel korábban, az évad műsortervének készítésekor kezdtem a szervezést, hogy a koncert napján ne legyen társulati előadásom. Színházi munkahelyen nem könnyű az ilyesmit elintézni, nagyon örültem, hogy most sikerült. Az énekkar középiskolás életem sok szép élményét jelenti. Magdi néni igazán csodálatos karvezető volt, számos hangversenyre, a nagyszerű csapatra, első külföldi útjaimra a kórusal ma is emlékszem. Az énekkaros múlt néha váratlanul mai munkámba is beköszön: ha egy darabban énekelni is kell, tudják, rám számíthatnak.

– *Befejezésül arra kérem, beszéljünk a családi indíttatásról is, milyen környezetből indult a bábművészet térhódítására?*

– Amikor szüleimmel éltem, még szó sem volt bábművészetéről. Hezitáltam a színészet, az ének, vagy valamilyen más értelmiségi pálya között. Édesanyám magyar-

orosz szakos volt, a rendszerváltás idején angolra váltott. Könyvek között nőttem fel, négyévesen megtanultam olvasni, mert nem volt türelmem kivárni, hogy a felnőttek meséljenek. Tizenévesként már azt láttam otthon, hogy egy diploma nem diploma, folytonosan tanulni kell, sőt megújulni. Megtapasztaltam azt is, milyen nagyszerű más nyelven olvasni, eredetiben megismerni más népek kultúráját, a híres regényeket, verseket, többet tudni, mint amit az iskolában tanítanak róluk. Szerencsére jó nyelvértékem van, könnyen tanulok és használok más nyelveket. Édesapám mérnök, Nyíregyházán, később Újfehértón, a Kutatóban dolgozott. Tőle azt örököltem, hogy ha eljön az idő, váltani kell, nem szabad leragadni, a problémáktól pedig nem tartani kell, hanem megoldani azokat. Ez eddig nekem is bevált. Nővérem teljesen más területet választott: biológus lett.

– *A színház nem csupán reggel nyolctól délután ötig ad munkát, ráadásul ön szinte mindig tanul is. Megengedi ez a magánéletet, a kikapcsolódást?*

– Valóban, sajátos életforma a miénk. Amikor mások pihennek, nálunk akkor van a munka dandárja, ritkán van szabad estém, hétvégém. Nálunk például a Karácsony az egyik csúcsidezőszak, naponta több előadással, legutóbb már novemberben elkelt minden jegy, teltházas időszak volt. Az én mérlegem: általában havi 20 előadás a Bábszínházban, egyeztetéssel néhány alkalommal másutt is, például a Radnótiiban vagy a Trafóban. Ezeket megelőzően bőven vannak próbák, a bemutatók előtt pedig rengeteg más előkészület, hiszen hónapokba telik, mire egy előadás színpadképes lesz. Persze ez nem panasz, megszoktam, imádom a munkám, a csapatot. A klasszikus magánélet nálunk nem jellemző, a párkapcsolatok is jobbára a színházban alakulnak, nagyon nehéz lenne másként. Ilyen felfokozott tempó mellett, vagy éppen ezért is, elengedhetetlen a kikapcsolódás, könyvek nélkül ma sem tudom elképzelni az életem.

NÉVJEGY

PALLAI MARA. Született: Nyíregyházán. **Érettségi:** Zrínyi Ilona Gimnázium (1994). **Diplomák:** Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen, Francia nyelv és irodalom szak (2001), Színház- és Filmművészeti Egyetem, drámainstruktor szak (vizsgaelőadás 2018, előkészületben). **Tudományos fokozat:** PhD (2013). **Nyelvtudás:** francia, angol. **Munkahelyek:** École des Bouffons nevű francia nyelvű egyetemi színpad (1996–2000), Kalipszis Egyetemi Színpad (2000–2002), KonzervArtauditórium Színházi Műhely (2002–2005), Vojtina Bábszínház, Debrecen (2005–2007), Vaskakas Bábszínház, Győr (2008–2012). 2012 óta a Budapest Bábszínház tagja. **Elismerések, kitüntetések:** XVIII. ifj. Horváth István Nemzetközi Színjátékos Fesztivál, a Legjobb női alakítás díja (2008), Budapest Bábszínház Havas–B. Kiss-díj (2015), Magyar Ezüst Érdemkereszt (2017). **Színészként** jelenleg 10 darabban játszik a Budapest Bábszínházban (korábban ugyanitt másik 6, előző munkahelyein 26 szerepben mutatkozott be). **További szerepei színészként:** Martin McDonagh: *A párnaember* (Radnóti Színház); *Az időnk rövid története* (Európai Szabadúszó Művészek Egyesülete–Vaskakas Bábszínház). **Bemutatók, amelyeket íróként jegyez:** *Hanyistók, avagy a grófkisasszony és a lápi szörny története* (Vaskakas Bábszínház, Csíki Játékszín), *Jancsi és Juliska* (Vaskakas Bábszínház) *A Hold szerelemese* (Mesebólt Bábszínház).